

BOLA PSIXOLOGIYASI FANINING YOSH AVLOD TARBIYASIDAGI AHAMIYATI

Muallif: Karimova Mastura Xabibullo qizi

Qo'qon Universiteti Andijon filiali psixologiya sirtqi ta'lim 24_03 talabasi

Anotatsiya: Ushbu maqolada bola psixologiyasi fanining yosh avlod tarbiyasidagi o'rni, uning nazariy va amaliy ahamiyati hamda pedagogik jarayonga ta'siri tahlil qilinadi. Tadqiqotda bolaning psixik rivojlanishi, motivatsiyasi, hissiy barqarorligi, ijtimoiy moslashuvi va shaxs sifatida shakllanishida psixologik yondashuvlarning o'rni yoritilgan. Maqola ota-ona, o'qituvchi va jamiyat hamkorligining tarbiyaviy jarayondagi ahamiyati hamda zamonaviy psixologik metodlarning samaradorligini ham ko'rsatadi.

Аннотация: В данной статье анализируется значение детской психологии в воспитании молодого поколения, её теоретическая и практическая роль, а также влияние на педагогический процесс. Исследование освещает развитие психики ребёнка, мотивацию, эмоциональную устойчивость, социальную адаптацию и формирование личности. Также раскрывается значение сотрудничества родителей, педагогов и общества и эффективность современных психологических подходов.

Annotation: This article analyzes the role of child psychology in the upbringing of the younger generation, its theoretical and practical significance, and its influence on pedagogical processes. It highlights children's mental development, motivation, emotional stability, social adaptation, and personality

formation. The importance of cooperation between parents, teachers, and society, as well as the effectiveness of modern psychological methods, is also emphasized.

Kalit soʻzlar: bola psixologiyasi, rivojlanish psixologiyasi, yosh avlod, tarbiya, motivatsiya, emotsional barqarorlik, ijtimoiy moslashuv, shaxs shakllanishi.

Kirish

Bola psixologiyasi fanining shakllanishi va rivojlanishi inson taraqqiyoti, ta'lim va tarbiya jarayonlaridagi eng muhim omillardan biri bo'lib kelgan. Har bir jamiyatning ertangi kuni uning bugungi bolalariga bog'liq bo'lgani sababli, ularning psixik rivojlanishini chuqur o'rganish pedagogik va ijtimoiy jarayonlarning ajralmas qismiga aylangan. Bola psixologiyasi shunchaki ilmiy yo'nalish emas, balki tarbiya jarayonining metodologik asosini belgilovchi, pedagog, psixolog, ota-ona hamda jamiyatning barcha a'zolari uchun muhim yo'l-yo'riq vazifasini bajaradi. Chunki bolaning psixik rivojlanishi tasodifiy emas – u yoshga, muhitga, shaxsiy tajribaga, tarbiyaviy ta'sirlarga, emotsional holatga, motivatsion ehtiyojlarga va ijtimoiy munosabatlarga bog'liq murakkab jarayon hisoblanadi. Bugungi globallashuv, texnologik taraqqiyot va informatsion bosim yuqori bo'lgan davrda bolalarning psixik rivojlanishiga ta'sir qiluvchi omillar ham ko'paymoqda. Shuning uchun psixologik jihatdan sog'lom, o'z fikriga ega, ijtimoiy faol va emotsional jihatdan barqaror yosh avlodni tarbiyalash davlat siyosati, ta'lim tizimi va oilaviy tarbiyaning bosh maqsadlaridan biriga aylangan. Bola psixologiyasi ana shu jarayonda ilmiy asoslangan yondashuvlarni taklif etadi. Shuningdek, bola psixologiyasi fani orqali bolaning xatti-harakatidagi o'zgarishlarni tushunish, uning qobiliyat va iste'dodini aniqlash, qiyinchiliklari va muammolarini barvaqt oldindan ko'ra olish mumkin bo'ladi. Bu esa tarbiyaviy jarayonda xatolarga yo'l qo'ymay, individual yondashuvni kuchaytirishga yordam

beradi. Ta'lim jarayonida bolaga berilgan bilim va ko'nikmalarning samaradorligi ham ko'p jihatdan uning psixologik tayyorgarligi, motivatsiyasi va qiziqishlariga bevosita bog'liq. Shu sababli psixologiya bolani tushunish, unga mos pedagogik metodlarni tanlash va uning rivojlanish jarayonini to'g'ri boshqarishga xizmat qiladi. Ushbu maqolada bola psixologiyasi fanining aynan tarbiya jarayonidagi o'rni, ahamiyati va amaliy natijalari yoritiladi.

Asosiy qism

Bola psixologiyasi yosh avlod tarbiyasining ilmiy asoslarini belgilovchi markaziy fanlardan biri sanaladi. Uning asosiy vazifasi bolaning psixik rivojlanishini yosh bosqichlari bo'yicha o'rganish, har bir davrga xos imkoniyat va ehtiyojlarni aniqlash hamda ularga mos psixologik-pedagogik metodlarni ishlab chiqishdan iborat. Maktabgacha yoshdagi bolada tasavvur, emotsional sezgirlik, nutq va tafakkur shakllanishi faol kechsa, maktab yoshida mantiqiy fikrlash, ijtimoiy muloqot ko'nikmalari, shaxsiy identifikatsiya jarayoni kuchayadi. O'smirlik davri esa o'z-o'zini anglash, mustaqillikka intilish, hissiy beqarorlik va ijtimoiy mavqe izlash bilan xarakterlanadi. Ushbu xususiyatlarning barchasi bola psixikasini har tomonlama kuzatishni talab qiladi. Tarbiyada psixologiyaning ahamiyati, avvalo, bolaning xatti-harakati va ruhiy kechinmalarini to'g'ri talqin qilish imkoniyatidadir. Masalan, ortiqcha agressivlik ko'pincha jismoniy kuch ishlatishga moyillik emas, balki e'tibor yetishmovchiligi yoki ichki xavotir mahsuli bo'lishi mumkin. Xuddi shuningdek, bolalardagi tortinchoqlik nutqiy kamchilik emas, balki ijtimoiy qo'rquv natijasi bo'lishi ehtimoldan xoli emas. Bunday holatlarni to'g'ri baholashning yagona yo'li psixologik bilimdir. Shuning uchun o'qituvchilar, tarbiyachilar va ota-onalarning psixologik savodxonligini oshirish juda muhimdir. Zamonaviy bola psixologiyasi metodlari turlicha: kuzatish, suhbat, psixodiagnostika testlari, projektiv metodlar, o'yin terapiyasi, art-terapiya, kognitiv-behavioral yondashuvlar va boshqalar. Bu metodlar bolaning psixik holatini aniqlash, muammolarini hal etish, emotsional barqarorlikka erishish va

ijtimoiy moslashuvini ta'minlashda samarali hisoblanadi. Milliy ta'lim tizimida, xususan, maktab va maktabgacha ta'lim muassasalarida psixologik xizmatning yo'lga qo'yilishi yosh avlodning sog'lom psixik taraqqiyoti uchun muhim shartlardan biridir. Bola psixologiyasining tarbiyaviy ahamiyati yana shundaki, u bolalarning qiziqishlari, motivlari va ehtiyojlarini oldindan o'rganishga imkon beradi. Buning natijasida ta'lim jarayoni individual xususiyatlarga moslashtiriladi. Har bir bola o'ziga xos bo'lib, uning rivojlanish sur'ati, qiziqish doirasi, o'rganish uslubi ham farq qiladi. Psixologik yondashuv aynan shu farqlarni hisobga oladi va tarbiyada individual yondashuvni ta'minlaydi. Shuningdek, bola psixologiyasi fanining jamiyat taraqqiyotidagi ahamiyati beqiyosdir. Psixologik jihatdan sog'lom bola kelajakda yetuk mutaxassis, mas'uliyatli fuqaro, ijtimoiy faol shaxs sifatida shakllanadi. Shu sababli bola psixologiyasi nafaqat ta'lim, balki jamiyatning ijtimoiy barqarorligi uchun ham muhim omildir.

Takliflar

Birinchidan, barcha ta'lim muassasalarida psixologik xizmat faoliyatini kuchaytirish, psixologlar malakasini muntazam oshirish zarur. Ikkinchidan, otalar uchun bola psixologiyasiga oid amaliy seminar va treninglarni ko'paytirish lozim. Uchinchidan, o'quv dasturlariga bolalarning emotsional va ijtimoiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlovchi psixo-ta'limiy modullarni kiritish maqsadga muvofiq. To'rtinchidan, media va raqamli texnologiyalarning bolalar psixikasiga ta'sirini o'rganish bo'yicha ilmiy tadqiqotlarni kuchaytirish muhimdir.

Xulosa

Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, bola psixologiyasi yosh avlod tarbiyasining ilmiy asosini tashkil etuvchi, ta'lim jarayoni va jamiyat rivoji bilan bevosita bog'liq bo'lgan muhim fan hisoblanadi. Bolalarning psixik rivojlanish bosqichlarini chuqur o'rganish tarbiyaviy jarayonning to'g'ri yo'naltirilishiga,

xatolarga yo'l qo'yilmasligiga va o'z vaqtida psixologik yordam ko'rsatishga zamin yaratadi. Ota-ona, o'qituvchi va psixologning hamkorlikda ishlashi bolaning har tomonlama kamol topishi uchun g'oyat muhimdir. Shuningdek, zamonaviy psixologik metodlarning ta'lim tizimiga keng joriy etilishi bolalarning emotsional barqarorligi, kreativ fikrlashi va ijtimoiy moslashuvini ta'minlaydi. Bola psixologiyasiga asoslangan yondashuv yosh avlodning barkamol shaxs sifatida shakllanishi, sog'lom ijtimoiy muhit yaratish, kelajakda ular egallaydigan kasb va jamiyat oldidagi mas'uliyatlarini ongli ravishda bajarishiga xizmat qiladi. Shu bois bola psixologiyasi fanini rivojlantirish, uni ta'lim va tarbiya tizimiga chuqur integratsiya qilish dolzarb vazifa bo'lib qoladi.

Adabiyotlar

1. Vygotsky L.S. Mind in Society. Harvard University Press, 1978. – 159 p.
2. Piaget J. The Psychology of the Child. Basic Books, 1969. – 240 p.
3. Erikson E. Childhood and Society. W.W. Norton, 1950. – 445 p.
4. Zokirova R. Rivojlanish psixologiyasi. Toshkent: TDPU nashriyoti, 2018. – 320 b.
5. Yo'ldoshev J., Usmonova N. Pedagogik psixologiya asoslari. Toshkent: O'zbekiston, 2016. – 276 b.
6. Qodirov M. Bola shaxsining rivojlanish psixologiyasi. Toshkent: Sharq, 2020. – 210 b.